

A különböző háborús témák bemutatásának minősége is rendkívül fontos szempontnak bizonyult, amelyet az is alátámaszt, hogy a dunai birodalomban, Német-, illetve Olaszországban egyaránt a korabeli leghíresebb képzőművészek vállaltak szerepet a lapokon látható rajzok, festmények, fotók elkészítésében.

A délelőtti program a szomszédos Kobariidban folytatódott, ahol az ottani, elsősorban az első világháború tárgyi emlékeit őrző múzeumban kisebb ünnepélyre került sor, amelyet állófogadás követett.

*Dr. Valentin Inzko*, az Osztrák Köztársaság szlovéniai nagykövete és *Dr. Vasja Klavara*, a Szlovén Nemzetgyűlés alelnöke jelenlétében *Dr. Heinrich Schöll*, az Osztrák Fekete Kereszt alelnöke elismerő okiratot adott át a Kobariidi Múzeum munkatársainak, amivel az Isonzo völgyében és a térségben található katonatemetők ápolása továbbá az első

világháborús emlékhelyek megőrzése terén kifejtett tevékenységüket ismerték el.

A program zárásaként a konferencia résztvevői a délután folyamán *Damjana Fortunat-Černilogar*, a Boveci Múzeum tudományos munkatársa szakvezetésével kiránduláson vehettek részt, és először a Bovec környékén található egyik első világháborús osztrák-magyar és német katonatemetőt, továbbá egy, a háború idején emelt olasz emlékkápolnát kerestek fel, valamint a Boveci Múzeum világháborús és más kiállításait tekinthették meg.

A konferenciának otthont adó Hotel Alp különtermeiben három napon át láthattuk a szlovén *Miro Simčič* által rendezett, az első világháborús olasz fronton csak az „Isonzo oroslánjja”-nak nevezett horvát származású Svetozar Borojević tábornok térképeit, továbbá korabeli fényképfelvételeket bemutató kis kamarakiállítását.

NÉGYESI LAJOS

## „CSATÁK NÉMA TANÚI”

**Csata- és hadszíntérkutatók konferenciája, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, 2005. október 1.**

2005 október 1-én immár ötödik alkalommal került megrendezésre „Csaták néma tanúi” címmel a magyar Csata- és hadszíntérkutatók konferenciája. A Hadtörténeti Intézet és Múzeum dísztermében összegyűlt, mintegy 50 fő érdeklődőt *Dr. Holló József Ferenc* vezérőrnagy, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója, a Magyar Hadtudományi Társaság Csata- és Hadszíntérkutató Szakosztályának elnöke köszöntötte. Megnyitó szavai után első előadóként a doni hídfőcsatákkal kapcsolatos kutatásainak eredményeiről számolt be. Az intézet főigazgatójaként az utóbbi években sikerült jól működő, kétoldalú kapcsolatot kialakítania a voronyezsi kormányzósággal, melynek eredményei elsősorban a hadisírgondozás és a tudományos konferenciák területén jelentkeznek. A jövőben, várhatóan, az orosz fél együttműködésével, ez közös hadszíntérkutató programokkal is bővíthet. A továbbiakban,

az ez év nyarán, a helyszínen tartott konferencia-előadásáról szolt, melyben magyar szemzőgből ismertette a hídfőcsatákat a harcokban részt vett egykori szovjet parancsnokok előtt.

Ezt követően *Pintér Tamás* ismertette a szegedi 46-os bakák doberdói harcainak helyszínén folytatott kutatásait. Kutatótársával, Rózsafi Jánossal, a 46. gyalogezred egykori katonája, Kókay László hadinaplóját olvasva határozta el, hogy felkeresik az 1916-os San Martinói aknarobbanás helyszínét és azonosítják a tölcser helyét. Csaknem egy éves levéltári, könyvészeti adatgyűjtés és a szükséges térképészeti anyagok beszerzése után, idén tavasszal utaztak a helyszínre. Többnapos terepbejárás és GPS-mérések után sikerült megtalálni a keresett helyet, a település terjeszkedése miatt azonban a táj jelentősen megváltozott, az aknatölcserít időközben, egy építkezés során, feltöltötték. Ettől függetlenül a

terep ma is őrzi az egykori harcok nyomait, így sikerült megtalálniuk a helyszínen a 46-osok lövészárkait és kavernáit.

*Négyesi Lajos* a debreceni 7-es huszárak 1916-os, úz-völgyi harcainak helyszínén folytatott kutatásairól beszélt. A harcok leírását 1931-ben publikálta Wolf Béla a Magyar Katonai Szemle hasábjain. Az ott közölt vázlat segítségével, GPS-mérésekkel, sikerült azonosítani az összecsapás helyszínét. A lakott területtől távol fekvő, erdős terep szinte érintetlenül megőrizte a magyar és román töltényhüvelyeket. Ezek alapján sikerült rekonstruálni az összecsapás részleteit, kiegészíteni és igazolni a visszaemlékezésben leírtakat.

A negyedik előadás ismét a második világháborút idézte fel, *Weimper Zoltán* és *Horváth Gábor* a Zámoly térségében lezajlott harcokkal kapcsolatos kutatásaikkal ismertette meg a közönséget: könyvészeti források, visszaemlékezések adatait vetették össze a terepen tapasztaltakkal és egy 1945-ös harci nap történetét kísérelték meg rekonstruálni. Munkájuk jól példázza a csata- és hadszíntérkutatás egyik célját, hogy a kutatások során viszonylag szűk időhatárok között, kis területen – jelen esetben a Zámoly környéki majoroknál – lezajlott összecsapások menetét kell minél részletesebben rekonstruálni.

A konferencia utolsó részében a roncskutatás játszotta a főszerepet. *Légrádi Lajos*, a Magyar Veterán Repülő Szövetségének tagja videofelvételekkel színesített előadásában két repülőgép lezuhanásának helyszínén folytatott vizsgálódásról számolt be. Őt két ceglédi kutató követte, akik a város közelében megsemmisült Pz.VI-os fentalálásának történetét ismertették. Terepbejárásaik során a környékbeli tanyákról a harcokból származó páncéllemezeket gyűjtötték be, valamint azonosították a jármű megsemmisülési helyét. Az ott folytatott ásatás további darabokat hozott napvilágra. Ezután a fellelt darabok azonosítása következett. A harcjármű páncéltestének kontúrját eredeti méretarányban felvázolva, majd az egyes darabokat a helyükre téve összeállították a teknő fedőlemezeinek egy nagy darabját és a torony ágyazatának egy részét. Ezzel sikerült bizonyítaniuk, hogy a megtalált darabok valóban a német páncélosból származnak.

A konferencia egyben a hazai csata- és hadszíntérkutatás ötödik születésnapját is jelezte. 2001. június 25-én a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen találkoztak először

azon kutatók akik a hadtörténelmi események nyomait az összecsapások helyszínén keresik. A 2001-es, első konferencia elnöke Veress D. Csaba volt, aki kutatásai során a levéltári és könyvészeti források mellett sikerrel alkalmazta a helyszínen végzet terepbejárást is. Azon a konferencián vetődött fel az igény a kutatások szervezett kereteinek kialakítására és a tudományos igényű munkamódszerek kifejlesztésére.

Néhány hónappal később a Magyar Hadtudományi Társaság adta szervezeti kereteken belül megalakult a Csata- és Hadszíntérkutató Szakosztály, és az évente megrendezett konferenciák lehetőséget adtak a hadtörténelmi terepkutatásokkal foglalkozóknak, hogy eredményeikről számot adjanak. Az évek során megismerkedhettünk a térinformatikai módszerek alkalmazásával, a tüzserész és fegyverszakértői munkával, búvárrégészeti kutatásokkal, roncskutatókkal és harctérkutatókkal.

Az idei konferencia jelezte, hogy a csata- és hadszíntérkutatás lassan kezd kinőni a szabadidős tevékenység keretei közül. *Dr. Holló József Ferenc* vezérőrnagy zárszavában így fogalmazta ezt meg: „A csata- és hadszíntérkutatás napjainkban egyike a hadtudomány legeredményesebb területeinek. Azonban nem halogathatjuk tovább a jelentkező problémák megoldását. Az egykori összecsapások helyszínei értékes hadtörténelmi információkat őriznek, azonban törvényi védelem hiányában ezek az adattárak ki vannak szolgáltatva a kincskeresők és a felkészületlen amatőr kutatók pusztításainak. Másrészt a régészeti védeltséget élvező, 1711 előtti csatateretek esetében a törvény komoly gátja a kutatásoknak, mivel a múzeumok nem tekintik feladatuknak, hogy amúgy is jelentős mennyiségű régészeti feladatuk mellett hagyományos régészeti módszerekkel nem kutatható csatatereteket vizsgáljanak.

Ez ugyanis nem hagyományos régészeti feladat. Évtizedekkel vagy évszázadokkal korábban lezajlott összecsapások helyszíneit kell megtalálni a terepen, felkutatni, azonosítani, értelmezni a harcok nyomait, rekonstruálni állandó és tábori erődítmények rendszerét, harcjármű- és repülőroncsok, töredékek alapján megállapítani megsemmisülésük történetét, felkutatni a háborúk névtelen áldozatainak maradványait és biztosítani számukra a végtisztességet. Ez speciális, harctérkutatói ismereteket kíván.

A megoldást egy, a hadtörténelmi emlékeket – kiemelten az összecsapások helyszíneit – a magyar kulturális örökség sajátos területként kezelő program jelenthetné. Ennek keretében törvényi védelmet kell biztosítani a hadtörténelmi emlékeknek, meg kell szervez-

ni a harctérkutató szakemberek képzését és meg kell teremteni az örökségvédelmi és kutatómunka szervezeti kereteit.

Ha mindez megvalósul, az egy új tudományos kutatási terület, a magyar hadtörténelmi régészet megteremtését jelentené.”

TÓTH FERENC

## THÖKÖLY IMRE FEJEDELEM HALÁLÁNAK 300. ÉVFORDULÓJA

Tudományos ülésszak, Vaja, 2005. október 13-14.

Az idei év jubileumai között talán kevesebb figyelem jutott a 300 éve elhunyt késmárki Thököly Imre egykori kuruc vezér emlékének, pedig a közelmúltban igen színvonalas rendezvényekkel emlékeztek meg az évfordulóról, legutóbb Vaján, a Vay Ádám Múzeum emlékkonferenciáján.

A tudományos tanácskozást a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, a Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága, Vaja Nagyközség Önkormányzata, a Vay Ádám Múzeum és Baráti Köre szervezte a múzeum gyönyörűen felújított kastélyépületében október 13–14-én.

A rendezvény megnyitójára október 13-án este 18 órakor került sor *dr. Kiss Gábor*, a Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Közgyűlés alelnöke köszöntőjével, amelyet a kisvárdai Weiner Leó Alapfokú Zene- és Művészeti Iskola diákjainak hangversenye követett.

Másnap tárogatószóval és *Dr. Dám László* megyei múzeumigazgató köszöntőjével kezdődött a tudományos tanácskozás, amelyet *Dr. Holló József* vezérőrnagy, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum főigazgatója távollétében *Dr. Czigány István* alezredes, a Hadtörténelmi Intézet igazgató-helyettese nyitott meg.

Az első szekció *Köpeczi Béla* akadémikus előadásával kezdődött. Köpeczi professzor a kuruc mozgalom egy későbbi korszakába kalauzolta a hallgatóságot, és a békési Péro-féle felkelés francia visszhangjáról beszélt. Előadásában bemutatta az ellentmondásos felkelés történetét, kapcsolódásait a kuruc hagyományhoz, és elemezte a korabeli francia sajtó

vonatkozó híreit. A „Gazette” és a „Mercure de France” elég nagy figyelmet szentelt a békési felkelésnek, amit a magyar „elégedetlenség” (*mécontents* vagy *malcontents*) korábbi mozgalmaihoz hasonlított.

A következő előadó, *R. Várkonyi Ágnes* professzor asszony előadása elején felidézte az 1970-es évek jelentős, Thökölyvel foglalkozó konferenciáit (1975. Vaja, 1978. Hajdúszoboszló) és érdekes megközelítésben fejtegette Magyarország esélyeit a hatalmi átrendeződés idején. Az előadás két fontos esemény, I. Lipót egyik 1678-as értekezlete és az 1681-es soproni országgyűlés összefüggéseire mutatott rá. Az utóbbi fontos kerete lehetett volna a megegyezésnek, amit Thököly nem fogadott el. Az elutasítás okainak a vallásszabadsággal kapcsolatos megfontolásokon és az emberi gyengeséggel való magyarázatán túl az előadó kitért a garancia nélküli alkotmány és 28, a központi kormányzatban érdekelt személy különös magyarországi indigenátusa kérdésére is.

Az harmadik előadást *Zachar József* ny. ezredes, neves hadtörténész tartotta, aki számos új kutatási lehetőségre hívta fel a fiatal kutatók figyelmét, elsősorban a bécsi központi levéltárak állományaiiban. A Kriegsarchiv kéziratgyűjteményeiből elsősorban a Hagyatekok és az Udvari Haditanács részben elpusztult, de torzó voltában is igen jelentős iratanyagára, valamint a Régi Tábori Iratok forrásaira utalt. A Haus-, Hof- und Staatsarchiv gazdag gyűjteményeiben elsősorban a hadi és külügyi vonatkozású iratanyag kiak-